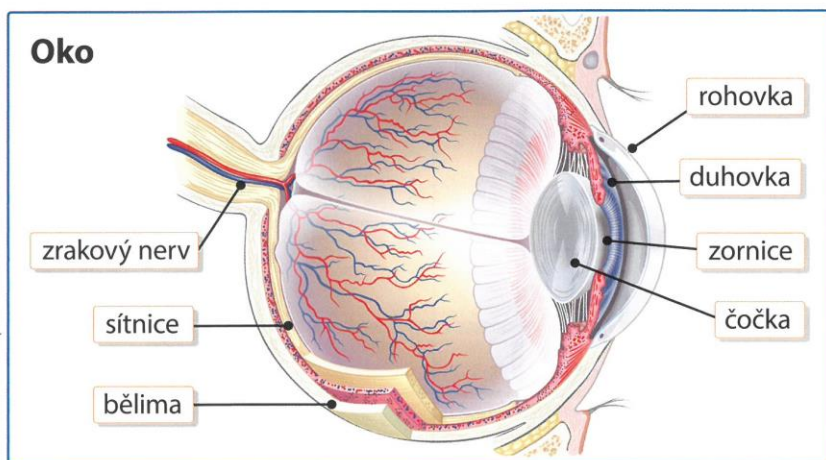
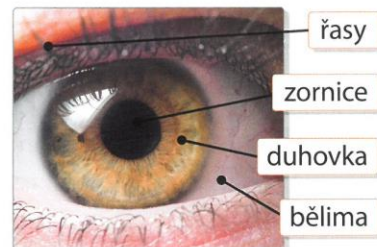

SMYSLOVÁ SOUSTAVA

Smyslové orgány zachycují informace z okolního prostředí. Prostřednictvím smyslů a činnosti nervové soustavy je dokáží zpracovat a vyhodnotit. Mezi nejdůležitější smysly patří **zrak** a **sluch**.

ZRAK

Orgánem zraku je **oko**. Zrakem vnímáme světlo, jeho intenzitu, barvu, pohyb. Prostě vše, co se kolem nás děje. Oko je složitý párový orgán uložený v očníci. Na povrchu je chráněno **obočím**. Před prachovými nečistotami je chráněno **víčkem s řasami** a **slznými žlázami**. Ty zvlhčují oko a produkují **slzy**. Pomocí **okohybných svalů** můžeme pohybovat oční koulí.

Jak funguje zrak

- 1 Světlo prochází **rohovkou** a otvorem v **duhovce – zornici**. Podle množství světla se zornice rozšiřuje, nebo zužuje.
- 2 Dále světlo prochází **čočkou** a promítá se na **sítnici**.
- 3 Zrakový nerv přenáší informaci ze sítnice do mozku – do **zrakového centra**.

Zrak si musíme chránit před poškozením. Mezi nejčastější oční vady patří **krátkozrakost**, **dalekozrakost**, **šilhavost**, **tupo-zrakost**. Vada se upravuje brýlemi, kontaktními čočkami, příp. operací. Nejvážnějším poškozením zraku je jeho ztráta – **slepota**.

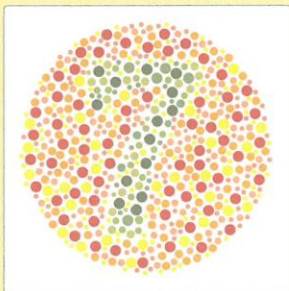
CO TO JE?

Barvoslepost – porucha barevného vidění, barvocitu

Vodící pes – speciálně vycvičený pes sloužící nevidomým

VÍŠ, ŽE...?

- ◆ Když se promítne pozorovaný objekt na sítnici, je zmenšený a převrácený. Poté se informace přenesou zrakovým nervem do mozku a umožní nám objekt pozorovat nepřevrácený.
- ◆ Vynálezce kontaktních čoček byl český vědec a vynálezce **Otto Wichterle**.

25 **Funguje u tebe mrkací reflex?**

Vyzkoušejte ho navzájem se spolužákem/spolužačkou: Proveďte prudký pohyb rukou těsně před jeho/jejíma očima. (Prudce přiblížte dlaně k jeho/jejímu oku.) Mělo by následovat mrknutí.

26 Vyzkoušej si ukázkou testu barvosleposti: které číslo vidíš na obrázku vlevo?

27 Kterými zásadami bychom se měli řídit, aby byly naše oči zdravé?

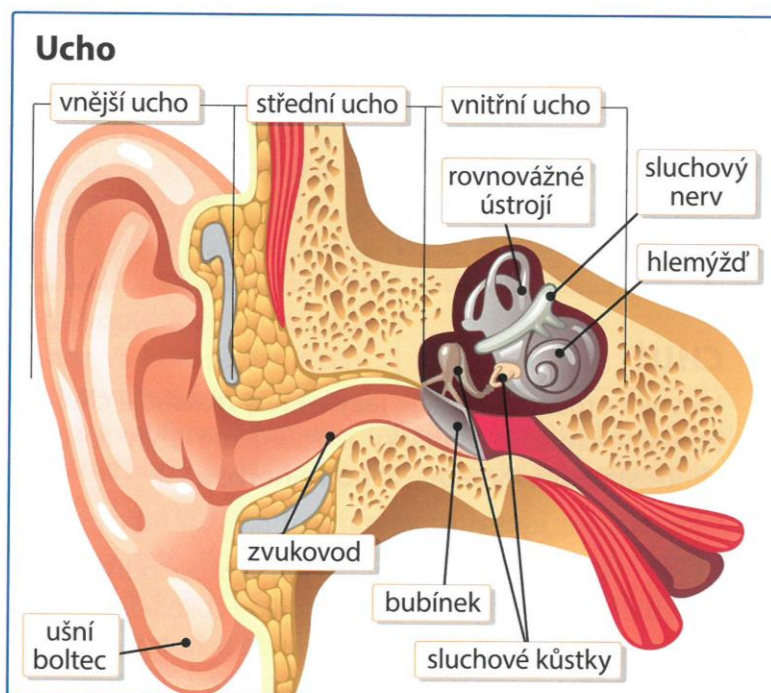
28 Který vitamín je potřebný pro zdravý zrak?

29 Zjisti, který charitativní projekt se věnuje lidem se zrakovým postižením. Vyhledej na internetu některé akce v rámci tohoto projektu.

SLUCH

Dalším důležitým smyslem je sluch. Ústrojím pro vnímání sluchu, polohy a pohybu je **ucho**. Ucho je párový orgán. Skládá se ze tří částí – **vnějšího, středního a vnitřního ucha**.

Jak funguje sluch

- 1 Vnější ucho tvoří **ušní boltec** a **zvukovod**. Ušní boltec zachycuje zvuk z vnějšího prostředí.
- 2 Přenáší jej přes zvukovod až k **bubínku**.
- 3 Ve středním uchu najdeme tři sluchové kůstky – **kladívko, kovadlinku** a **třmínek**. Zvuk je přenesen z bubínku přes sluchové kůstky do vnitřního ucha.
- 4 Ve vnitřním uchu se nachází **hlemýžď** se **sluchovými buňkami** a **sluchový nerv**. Je zde také uloženo **ústrojí rovnováhy** a **pohybu**.

Sluch si můžeme poškodit poslechem příliš hlasité hudby. Častým onemocněním (především u dětí) je **zánět středního ucha**. Nejzávažnějším poškozením sluchu je jeho ztráta – **hluchota**.

CO TO JE?

Naslouchátko – pomůcka pro neslyšící, slouží k zesílení zvuku.

Závrať – pocit nevolnosti, při kterém se postiženému točí hlava. Může být způsobena poruchou ústrojí rovnováhy.

30 @ Seznam se s prstovou abecedou. Nauč se ukázat své jméno. Použij internet nebo encyklopedii.

31 @ Která známá osobnost tvořila svá umělecká díla i se ztrátou jednoho smyslu?

VÍŠ, ŽE...?

- ◆ Lidé s vážným poškozením sluchu (neslyšící) se dorozumívají pomocí **znakového jazyka**.
- ◆ Lidé postižení poruchou nebo ztrátou jednoho smyslu mívají silněji vyvinutý smysl jiný.

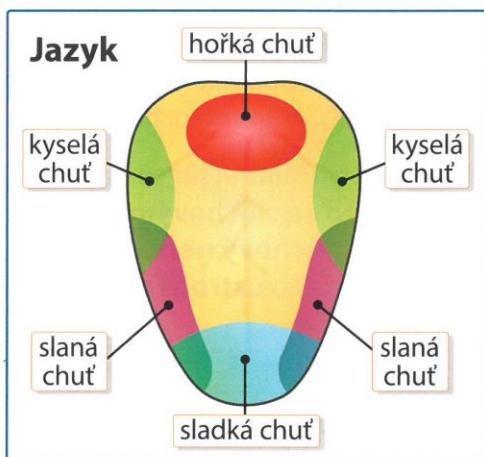
ZAPAMATUJ SI!

Smyslové orgány zachycují informace z okolního prostředí. Mezi nejdůležitější smysly patří **zrak** a **sluch**. Světlo prochází přes **oční rohovku, duhovku, čočku** až k **sítnici**. **Zrakový nerv** přenáší informaci ze sítnice do mozku, do zrakového centra. **Ucho** se skládá z **vnějšího (ušní boltec, zvukovod, bubínek), středního (sluchové kůstky) a vnitřního ucha (hlemýžď, ústrojí rovnováhy, sluchový nerv)**. **Sluchové buňky** jsou uloženy ve vnitřním uchu. Zrak i sluch si musíme chránit před poškozením.

ČICH

Smyslovým orgánem čichu je **nos**. Základem čichu jsou **čichové buňky**, které jsou uloženy v nosní sliznici. Čichové buňky vnímají **vůně** a **pachy**. Nervová vlákna vedou z čichových buněk do mozku, do centra čichu, a my si tak danou vůni uvědomíme. Při nachlazení a rýmě se nám čich otupí a neumíme některé vůně či pachy rozpoznat. Nos je také nezbytný pro dýchání.

CHUŤ

Hlavním orgánem chuti je **jazyk**, který obsahuje chuťové buňky – **chuťové pohárky**. Rozlišujeme čtyři základní chutě: **sladkou, kyselou, slanou a hořkou**.

32 Vyzkoušejte si ve dvojici své chuťové pohárky. Připrav si kyselou okurku, cukr, hořkou čokoládu nebo grep a sůl. Spolužák/spolužačka bude ochutnávat kousky jídla se zavázanýma očima a určovat, kterou chuť cítí. Poté si vyměníte role. Soustředte se na to, ve které části jazyka kterou chuť cítíte.

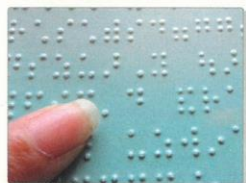
HMAT

Hmat vnímáme povrchem našeho těla. V **kůži** se nachází **tělíska** pro vnímání hmatu. Nejvíce jich je na dlaních a konečcích prstů. Můžeme tak vnímat **teplo, chlad, bolest i dotyk**.

33 Vytvořte si na školní zahradě hmatovou stezku a trénujte hmat. Použijte různé materiály: kamínky, písek, trávu, dřevo... Projděte se po stezce bosýma nohama a vnímejte odlišnost jednotlivých povrchů.

VÍŠ, ŽE...?

Lidé, kteří trpí poruchou zraku, používají tzv. **Braillovo písmo**. Čtou je po hmatu. Toto písmo vytvořil L. Braille.

CO TO JE?

Degustátor – člověk s mimořádně vyvinutým vnímáním chuti, degustuje (ochutnává) např. víno.

Receptory – buňky reagující na podráždění

ZAPAMATUJ SI!

Dalšími orgány smyslové soustavy jsou **dutina nosní (čich)**, **ústa (chuť)** a **kůže (hmat)**. Číchem vnímáme **vůně** a **pachy**. Hmatem cítíme **dotyk, tlak, bolest**. Jazyk nám umožňuje vnímat čtyři základní chutě – **slanost, sladkost, hořkost a kyselost**.